

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Vår ref: SMR Oslo 22. april 2013

Høringssvar NOU 2013:2 Hindre for digital verdiskaping

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening organiserer over 62 000 personer med minimum mastergrad. Over 6000 av dem har fagbakgrunn i data og informasjonsteknologi. To tredeler arbeider i privat sektor. Én tredel i offentlig sektor. I tillegg er spørsmålene knyttet til digital verdiskaping blitt av stor betydning for de fleste av våre medlemmers arbeidshverdag og arbeidsplasser, og vi tilrettelegger også for faglige møteplasser for dem som er åpen for ikke-medlemmer også. Vi har lest rapporten med stor interesse, og støtter opp om analysene av hva situasjonen er i Norge i dag.

Vi ønsker å kommentere og markere støtte til ulike forslag fra digiutvalget.

Digital infrastruktur:

En av de største utfordringene for digital verdiskaping er at den digitale utviklingen har gått så fort, og at samfunnets respons på denne har vært ad hoc basert og beslutninger er tatt innenfor de tradisjonelle sektorinndelingene, ofte uavhengig av hverandre. Vi gir vår fulle støtte til utvalgets konklusjon om et stort behov for å samordne innsatsen, standardisere og forenkle for å oppnå en digital infrastruktur som åpner opp for den digitale verdiskapingen som ligger uforløst. Tekna støtter forslaget om å etablere en sektorovergrepene prosjektorganisasjon med en digitaliseringsdirektør som evalueres etter en fastsatt tid. Vi mener derimot at dagens organisering og eksisterende strukturer også må vurderes og evalueres i dette arbeidet. Vi må være åpne på at eksisterende strukturer må endres dersom de i seg selv viser seg å hindre den digitale verdiskapingen. Vi mener at det å utvikle en robust infrastruktur og å samle arbeidet under ett nasjonalt forvaltningsorgan på sikt er nødvendige forutsetninger for å løse dagens samfunnsutfordringer og avgjørende for at vi skal finne smarte løsninger for morgendagens utfordringer.

Utvalgets redegjørelse av den manglende informasjonssikkerheten i samfunnet er skremmende. Vi oppfordrer regjeringen til å vurdere hvordan vi bedre kan gjenspeile betydningen av informasjonssikkerhet i utdanningssystemet, i offentlig forvaltning og i anbudsprosesser. Når Nasjonal sikkerhetsmyndighet anslår at det ble begått nesten 45 000 datakriminelle handlinger i 2011 til anslagsvis kostnader på 20 milliarder kroner for virksomhetene det gjelder, er det sterkt betenkelig at mange ikke *vet* at de er blitt rammet. Og når den årlige Mørketallsundersøkelsen fra Næringslivets sikkerhetsråd konkluderer med at gapet mellom trusler og sikkerhetstiltak blant norske virksomheter øker parallelt med at IT-avhengigheten vokser, må vi ta det som uttrykk for en utvikling som går i feil retning.

Tekna støtter utvalgets oppfordring om å øke den digitale risikoforståelsen i Norge gjennom å utarbeide og fortløpende oppdatere en samlet digital trusselvurdering for norske offentlige etater, virksomheter, organisasjoner og enkeltpersoner. Det vil kunne styrke allmennkunnskapene om mulige trusler, forebyggings- og beredskapstiltak. Dette er en oppgave som enn digitaliseringsdirektør kan ta ansvaret for å samordne.

Utvalgets redegjørelse for bredbåndsutviklingen i Norge er viktig å bygge videre på. Den påpeker en stor forskjell mellom kapasitet forstått som geografisk tilgjengelighet og kapasitet forstått som opp- og nedlastningshastighet. Vi er enige i at de norske målene for bredbånddekning og båndbredde er utdaterte. De er lite ambisiøse og legger for dårlig til rette for utbygging. Det er lett å argumentere for at vi har høy bredbånddekning i Norge når vi måler andelen som har tilgang på bredbånd som tilfredsstillende 0,64 Mbit/s i nedlastingshastighet og 0,128 Mbit/s i opplastingshastighets. Mange digitale tjenester er ikke tilgjengelige med så sakte bredbånd. Vi er enige i at standarden minimum må være høyhastighetsbredbånd med 50 Mbit/s nedlastingshastighet. Når bare 62 % av dagens husstander (kun 1 % i Sogn og Fjordane) har dette, ser vi at det er et stykke igjen før vi har en infrastruktur som reflekterer dagens og ennå mindre morgendagens kapasitetsbehov. Tjenesteutviklingen går betydelig raskere og befolkningens forventning til at man kan ta nye digitale tjenester i bruk går også svært raskt. Derfor er det viktig at det er fokus på at vi har den infrastruktur som kreves fremover. Et etterslep på dette området vil også bli krevende å lukke og vil ha negativ økonomisk utvikling.

Vi støtter derfor utvalgets oppfordring til regjeringen om å oppgradere de nasjonale målene for bredbåndskapasitet i Norge til å matche andre sammenliknbare land. Det er nødvendig at regjeringen nå konkret fastsetter kapasitetsmål for utbygging av høyhastighets bredbåndnett. Vi oppfordrer regjeringen til å sette i gang et arbeid med en nasjonal regulering for tilgang til å grave i grunn og benytte eksisterende master og bygningsmasse for å sikre reell bredbånddekning i hele landet. Uklarhetene rundt tilgangen til *micro trenching* må ryddes opp i. Det samme gjelder tilgangen til å ha ulike kommunale graveregimer som stopper utbyggingen.

Utvalget påpeker et viktig hinder for bredbåndsutviklingen og digital verdiskaping: Selv om det er politisk enighet om mest mulig markedsbasert utbygging, mangler det politisk beslutning om

hvordan utbygging i ulønnsomme områder skal løses. Utvalget setter opp dette som et valg mellom å akseptere geografiske klasseskiller, eller utarbeide en helhetlig plan for restmarkedsutbyggingen med rask etablering av støtteordninger. Tekna mener vi må ta utgangspunkt i at det er og vil fortsatt være geografiske forskjeller i Norge uttrykt som lønnsomhet for markedet. *Geografisk klasseskille* blir et begrep som bare polemiserer de valgene som må tas, og som vi ikke anbefaler å bruke. Valget bør ikke stå om *enten/eller*, men om prioriteringsrekkefølgen i utbyggingen der målet er mest mulig *både/og*. Det er også viktig å ta innover seg de mer tynt befolkede områdene av landet hvor det skjer en betydelig verdiskapning. Ønske om fortsatt utvikling og høy verdiskapning i disse områdene bør vektlegges i arbeidet med å prioritere og eventuelt innføre ordninger for å kompensere for markedssvikt.

Vi støtter fullt ut utvalgets tilråinger om at det må være et mål å sikre fullskala utrulling av offentlige, digitale tjenester basert på ID-porten. Det er viktig å fjerne hindringene for å tilby tjenester som krever sikkerhetsnivå 4. Det er verdt å merke seg eksemplet med Estland. En avgjørende faktor for at Estland er et foregangsland på den digitale innovasjon er at det er enighet om én løsning. En annen er at det er de sentrale myndighetene som er ansvarlig for infrastrukturen. Advarselen om ytterligere fragmentering pga manglende krav til interoperabilitet, f.eks. til KS' KommIT-program bør veie tungt. Vi støtter utvalget i at eID er helt avgjørende for å høste gevinstene av digital tjenesteutvikling.

Digital nærings- og innovasjonspolitik

Utvalget redegjør for mange interessante sider og problemstillinger knyttet til digitale næringer i nærings- og innovasjonspolitikken. Et gjennomgående trekk er at digitale næringer faller mellom stolene: standard for næringsgruppering er ikke dynamisk nok til å fange opp bransjeglidninger, spesielt ikke den som digitaliseringen fører til, fordi digitalisering nettopp omdefinerer skillene og utfordrer tradisjonelle bransjeidentiteter. Vi kjenner igjen utfordringene knyttet til de nye digitale næringene i møte med et fragmentert virkemiddelapparat, og situasjonen med at flere departementer har ulike syn på digital tjenesteyting og påvirker innretningen på innovasjonsprogrammer.

Vi støtter utvalget fullt ut når de reiser spørsmålet om de eksisterende virkemidlene for innovasjon er de beste og innrettet slik at det fremmer digital verdiskapning og tjenesteinnovasjon: Vi er enige i at det ikke er behovet for grunnleggende teknologisk forskning alene som er barrieren for digitale tjenesteutvikling. Vi støtter etterlysningen av en overordnet virkemiddelinnretning som åpner mer opp for anvendelsesorientering i prosjekter og satsinger, samt en revurdering av nivået på virkemidlene sett i lys av bedre kunnskap om den reelle verdiskapningen i de digitale næringene. Det er viktig med økt forståelse for hva og hvordan man driver tjenesteinnovasjon og innsikt i ledelse av innovasjonsprosesser. Dette må styrkes samtidig som man satser på økt digitalisering.

Det er liten bevissthet om størrelsen på verdiskapningen av de digitale næringene. Det er behov for verktøy til å måle og synliggjøre den i nærings- og innovasjonspolitikken. Per i dag isolerer vi ikke den effektiviserende verdiskapningen som de digitale tjenestene gir i allerede eksisterende

virksomheter. Det er nødvendig å gjøre en jobb på dette slik at hensynet til den digitale verdiskapingen kan bli en viktigere del av sektordepartementenes politikk. Det er også viktig å få med verdien av opplevd tilgjengelighet og servicenivå for dem som er brukere av digital infrastruktur. Det er et økende forventningsnivå generelt fordi nye tjenester sprer om seg i mange bransjer, det betyr at en tjeneste som er ok i dag ikke er akseptabel i morgen.

Vi synes utvalget løfter inn en spennende diskusjon om å vurdere hvordan virkemidlene i større grad kan understøtte eksperimentering ved å gi ansvaret til Digitaliseringsprosjektet. Behovet for større rom for risikoprojekter er noe vi blant annet har løftet inn som en av de store hindringene for FoU og tjenesteinnovasjon i kommunale helse- og omsorgstjenester.

Immaterialretten

Det er, som Digitutvalgets gjennomgang viser, et komplisert regelverk. Utvalget trekker spesielt frem professor Hargreaves 10 anbefalinger til den britiske regjeringen for å fremme innovasjon og økonomisk vekst som et interessant sted for norske myndigheter å starte ut fra. Vi støtter Digitutvalgets anbefaling om å utrede en bred og empiridrevet immaterialrettsreform som bygger ned hindringene for digital innovasjon og tjenesteutvikling. Vi vil også støtte et arbeid for å opprette en felleseuropeisk rettighetsklareringstjeneste som forenkler spredningen av nye tjenester. Vi er også enige i at det er behov for å klargjøre både kunders og næringsdrivendes rettigheter og plikter bedre enn det situasjonen er i dag.

Helhetlig digital kulturpolitikk

Tekna er enige i at digital teknologi åpner opp for nye muligheter i kulturpolitikken og at vi vil se nye formater og nytt innhold utvikle seg. Samtidig utfordrer den digitale utviklingen tradisjonelle forretningsmodeller i kultursektoren og det er krevende å få til en overgang til digitale produkter i konflikter som oppstår mellom sterke interessenter. Vi mener likevel det er viktig at kulturpolitikken er fremoverskuende og setter søkelys på de mulighetene og fordelene som ligger i fornyede forretningsmodeller. Vi støtter utvalgets oppfordring til regjeringen om å vurdere å endre innretningen på de generelle støtteordningene slik at de ikke favoriserer enkelte formater og til å følge skaperen av innholdet og innholdet i stedet for å være knyttet til etablerte næringsstrukturer. De offentlige støtteordninger i kulturpolitikken bør også rettes inn mot å stimulere skapere av nytt innhold og virksomheter som eksperimenterer med nye tjenester og forretningsmodeller. Dette er en viktig del av nærings- og innovasjonspolitikken. Vi mener det er viktig at ulike avgifter ikke virker konkurransevridende og favoriserer innhold produsert på én plattform. Dette gjelder spesielt for redaksjonelt innhold produsert digital kontra print. Dette hemmer digital innovasjon og viktig digital verdiskaping.

Digital kompetanse

I likhet med utvalget mener Tekna at kompetanse er nøkkelfaktoren for fremtidig verdiskaping. Vi arbeider kontinuerlig med å styrke rekrutteringen til realfagene, og vi er bekymret over det gjennomgående lave kompetansenivået i befolkningen. Vi har lenge påpekt at selv om norske elever

har relativt sett gode *ferdigheter* som (for)brukere av digitale medier, har *kunnskapene* om f.eks. digitale komponenter, infrastrukturens betydning og systemforståelser sunket så lavt at vi ser det som en sikkerhetsrisiko for mange av samfunnets funksjoner, bedriftenes datasikkerhet og for den enkeltes evne til å gjøre riktige valg. Ideelt sett ønsker vi at digital kunnskap og metoder i større grad blir løftet inn som læringsmetode og uttrykt tydelig i kompetansemål i både matematikk og naturfag. En mer allmenn forståelse av teknologisamfunnet bør inkorporeres i den nye gjennomgangen av den generelle delen av læreplanverket og gjenspeiles i alle fellesfagene i grunnopplæringen.

Offentlig digitalisering

Vi har lenge påpekt behovet for å ha åpen tilgang til å benytte offentlige data til verdiskaping. Mye data er tilgjengelig i dag, men i en form som vanskeliggjør bruken av dem. Vi støtter fullt opp om at dette må prioriteres sterkere. Dette er et felt hvor vi har store fortrinn som samfunn fordi vi har mye data samlet. Å tilgjengeliggjøre dette også for forskning vil bidra til økt kunnskap og dermed økt verdiskaping.

Vi er enige med utvalget i at det trenges sterkere styringsvirkemidler overfor kommunal sektor for å dele data. Utvalget forslår å vurdere en lovendring som pålegger offentlige virksomheter å gjøre data maskinelt tilgjengelig. Det tror vi er et alternativ som bør vurderes.

Det er viktig at det skjer en overordnet tilrettelegging som gjør det mulig for det offentlige å gå foran som innkjøper av digitale tjenester og FoU for digital tjenesteutvikling. Det er behov for store omstillinger i offentlig tjenesteyting for å møte samfunnsutfordringene fremover, og vi håper regjeringen ser anbefalingen i utvalgets rapport i sammenheng med de prosessene som er i gang under hvert enkelt sektordepartement. Utfordringene er sektorovergripende, og vi kommer ikke utenom behovet for å etablere et nasjonalt sektorovergripende forvaltningsorgan, eller prosjekt som utvalget foreslår, dersom vi ønsker å nyttiggjøre oss av de mulighetene som digital verdiskaping gir for å sikre fortsatt vekst og velferd i årene fremover.

Med vennlig hilsen

Tekna – Teknisk-naturvitenskaplig forening

Ivar Horneland Kristensen
generalsekretær